

6) залучати медіаторів (незалежних посередників, що здійснюють допомогу сторонам у вирішенні конфлікту), авторитетних людей із закликами про припинення неправомірних дій та необхідності звільнити певну територію чи інше місце;

7) налагоджувати контакти та переговори із особами, які активно висловлюють невдоволення;

8) усувати світлові та звукові ефекти, специфічний ритм і мелодію музики, так-званого фону «наркотизації», коли навіюваність значно підвищується, а раціональний контроль за поведінкою гальмується;

9) переводити увагу людей на інші об'єкти, явища, обставини тощо;

10) оголошувати про те, що ведеться відеозйомка учасників натовпу, звертатися до активно налаштованих осіб з назвою конкретних прізвищ, імен, по батькові (зникає ілюзія анонімності дій);

11) попереджувати учасників про можливість застосування сили і спеціальних засобів, затримання активних учасників та притягнення до відповідальності;

12) встановлювати та тимчасово ізолювати агресивно налаштованих осіб тощо.

Список бібліографічних посилань

1. Кримінальний кодекс України : закон України від 05.04.2001 № 2341-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 22.02.2019).

Одержано 27.02.2019

УДК 343.85(477)

Євген Володимирович КІЗИМЕНКО,

здобувач Харківського національного університету внутрішніх справ

СПЕЦІАЛЬНО-КРИМІНОЛОГІЧНЕ ЗАПОБІГАННЯ НЕЗАКОННОМУ ОБІГУ ЗБРОЇ В УКРАЇНІ

Запобігання злочинності становить багаторівневу систему цілеспрямованих державних і громадських заходів щодо виявлення, усунення, ослаблення і нейтралізації причин та умов злочинності окремих видів і конкретних злочинів, а також утримання від переходу чи повернення на злочинний шлях осіб, умови життя і поведінка яких вказують на таку можливість.

Залежно від масштабів і мети застосування превентивних заходів рівні запобігання злочинності поділяються на загальносоціальний, спеціально-кримінологічний, індивідуальний [1, с. 51–52]. Спеціально-кримінологічне запобігання злочинності, на відміну від загальносоціального, спрямований на усунення причин злочинності чи конкретних злочинних проявів. Його заходи скеровані на окремі категорії злочинів, осіб, галузей господарства тощо і локалізовані в часі та просторі стосовно сфер правового регулювання.

Протидія злочинам, пов'язаним з незаконним обігом зброї – це не лише їх виявлення і розкриття, але й комплекс інших заходів, що включають дії з контролю за обігом зброї, боєприпасів, вибухових речовин і вибухових пристроїв, починаючи з їх виробництва і закінчуючи знищенням, з метою виключення фактів незаконного заволодіння і використання.

Спеціально-кримінологічний рівень запобігання злочинності полягає в цілеспрямованій дії на криміногенні детермінанти, пов'язані з окремими видами злочинної поведінки. Такі комплекси специфічних причин і умов усуваються або нейтралізуються в процесі діяльності відповідних суб'єктів, для яких профілактична функція належить до професійних завдань. В Україні є спеціальні державні органи, для котрих завдання і функції профілактики – головні, пріоритетні. Це суд, прокуратура, Національна поліція, Служба безпеки України, митна і прикордонна служби, Національна гвардія, наукові й навчальні спеціалізовані юридичні установи.

Серед суб'єктів спеціально-кримінологічного запобігання головна роль належить Національній поліції. Роль поліції у протидії злочинності визначається широким спектром повноважень, компетенцією, реальними можливостями для оперативно-розшукової, адміністративної та кримінально-процесуальної діяльності щодо запобігання злочинам, їх припинення, розкриття і розслідування.

Спеціально-кримінологічне запобігання має на меті не допустити скоєння реально можливих злочинів, а якщо вони почали відбуватися, то зупинити їх на ранній стадії. Важливою ділянкою запобіжної діяльності є виявлення та усунення так званих криміногенних факторів. При цьому зазвичай використовуються не тільки організаційні, правові й оперативно-розшукові, але й економічні, педагогічні та медичні заходи.

Спеціально-кримінологічне запобігання здійснюється у формі відомчих планів або програм підсилення боротьби зі злочинністю. У них передбачається система заходів, спрямованих на профілактику конкретних видів і груп злочинності, злочинності взагалі, злочинності на певній території (держава, регіон). Передбачувані програми заходів реалізуються через взаємодію та взаємоузгодженість діяльності суб'єктів профілактики. Безумовно, ефективність запобігання злочинам залежить від узгодженості програми боротьби зі злочинністю з концепцією державного плану економічного та соціального розвитку країни [2, с. 169].

У діяльності щодо запобігання злочинам, пов'язаним з незаконним обігом вогнепальної зброї поліцією доцільно виділити напрями щодо: виявлення обставин, які можуть обумовлювати скоєння злочинів, пов'язаних з незаконним обігом вогнепальної зброї. При цьому, у ситуації, яка склалася в Україні, особливої актуальності та гостроти набувають питання запобігання розкраданню й спрямуванню в незаконний обіг вогнепальної зброї; запобігання реально можливим (у т.ч. таких, що готуються) злочинам цієї категорії й переходу на злочинний шлях певних осіб; припинення таких злочинів та попередження рецидиву. До комплексу заходів із запобігання злочинам, пов'язаним з незаконним обігом зброї, відповідно до визначених вище напрямів, слід віднести діяльність спрямовану на:

- усунення причин та умов, що сприяють скоєнню злочинів;
- виявлення осіб з криміногенною поведінкою;
- ужиття заходів, направлених на недопущення подальшого розвитку злочинної діяльності конкретних осіб та припинення злочинів;
- ужиття заходів щодо негайної нейтралізації злочинної діяльності осіб, які безпосередньо розпочали протиправну діяльність, а також заходи з недопущення настання злочинних наслідків;
- перешкоджання подальшій злочинній діяльності осіб, які скоїли злочини, шляхом повного та своєчасного їх розкриття та ізоляції винних.

Джерелами отримання відомостей про злочини, пов'язані з незаконним обігом вогнепальної зброї можуть бути дані, отримані: із заяв громадян і службових осіб, представників громадськості, негласних співробітників, ЗМІ (включаючи Інтернет-ресурси), інші відомості, отримані за результатами аналізу оперативної обстановки і статистичних даних. При отриманні такої інформації працівник поліції має з'ясувати, які саме причини й умови сприяли вчиненню протиправних дій.

У силових відомствах для запобігання незаконному вивезенню вогнепальної зброї та боєприпасів з території АТО все частіше практикують посилені патрулі, які комплектуються військовослужбовцями та правоохоронцями. Крім того, Національною поліцією проводяться широко рекламні акції по «добровільній здачі» зброї. Проте, на жаль, ці заходи є малоефективними. Незважаючи на те, що з незаконного обігу вилучається певна кількість вогнепальної зброї, кількість учинених злочинів з її використанням значно перевищує кількість тих, яким потенційно запобігли. Для виявлення каналів незаконного вивозу зброї із зони АТО вбачається доцільним максимально задіяти оперативні можливості всіх силових структур.

Так, до спеціально-кримінологічних заходів попередження незаконного обігу зброї можна віднести:

- забезпечення суворого обліку зброї (боєприпасів) на всіх стадіях поводження з ним;
- здійснення заходів щодо збереження зброї і комплектуючих його деталей на заводах-виробниках, на об'єктах реалізації та ремонту;
- неухильне дотримання встановлених правил при поводженні зі зброєю, в разі їх порушення – притягнення винних до дисциплінарної, адміністративної та кримінальної відповідальності;
- подальший розвиток автоматизованих інформаційно-пошукових систем обліку зброї;
- взаємодія правоохоронних органів із залученням представників зарубіжних країн;
- контроль за дотриманням правил обліку, зберігання, носіння, перевезення зброї в воєнізованих та правоохоронних організаціях, а також в приватних охоронних структурах;

– розвиток технології біометрії в поводженні зі зброєю (використання біометричних пістолетів, сейфів і т. п.);

– перекриття каналів незаконного постачання (контрабанди) зброї.

Слід також зазначити, що сучасних умовах виникла необхідність прийняття на державному рівні основоположного документа про основи державної політики у сфері контролю за озброєнням. Необхідність прийняття такого документа обумовлена критичним станом обігу зброї в Україні, що виражається в її неконтрольованому розповсюдженні [3]. Тому важливого значення набуває розробка концепції державної політики щодо контролю за озброєнням, розрахованої на тривалий період. Ця концепція має обов'язково відображати сучасний стан і тенденції обігу зброї та комплекс заходів для запобігання незаконним діям з нею. Лише такий керівний документ дозволить концентровано та цілеспрямовано усувати негативні детермінанти в даній галузі й забезпечить умови для її нормального функціонування.

Список бібліографічних посилань

1. Кримінологія : навч. посіб. / О. М. Джужа, В. В. Василевич, О. Г. Колб та ін. ; за заг. ред. О. М. Джужі. Київ : Атіка, 2009. 312 с.

2. Іванов Ю. Ф., Джужа О. М. Кримінологія : навч. посіб. 2-ге вид., допов. та перероб. Київ : Вид. Паливода А. В., 2008. 292 с.

3. Клименко О. Заходи спеціально-кримінологічної профілактики незаконного поводження зі зброєю. *Вісник Академії митної служби України*. 2010. № 2. С. 140–144.

Одержано 01.03.2019

УДК 343.48

Наталія Володимирівна КОБЕЦЬ,

старший викладач кафедри кримінально-правових дисциплін факультету № 6
Харківського національного університету внутрішніх справ

ЩОДО ПРЕДМЕТА ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 262 КК УКРАЇНИ

Належне застосування кримінального закону неможливе без якісного конструювання диспозицій статей Особливої частини КК України. Не є винятком і статті розділу IX Особливої частини КК України, які передбачають відповідальність за злочини проти громадської безпеки. Наразі предметом аналізу є конструювання статті 262 «Викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживанням службовим становищем».

З ознак об'єкта злочину у диспозиції ч. 1 ст. 262 КК використовуються така криміноутворююча ознака як предмет злочину. Напевно вивчення предмета злочину сприяє більш глибокому і правильному з'ясуванню суті та змісту об'єкта злочину, його конкретизації. Предмет злочину має важливе значення і для кваліфікації злочину. Не вдаючись у наукову полеміку щодо визначення і значення предмета злочину, зазначимо, що найбільш прийнятним є наступне його розуміння. Предмет злочину – це будь-які речі матеріального світу, із визначеними властивостями яких, кримінальний закон пов'язує наявність в діях особи ознак конкретного складу злочину [1, с. 77]. Отже, виходячи з викладеного, характерні властивості певних предметів визначають об'єкт кримінально правової охорони. В нашому випадку таким об'єктом є громадська безпека. Знову ж таки на сьогоднішній день єдиного визначення громадської безпеки у науковій літературі не існує. Єдине, з чим погоджуються багато дослідників у цій сфері, це те, що суспільна небезпечність злочинів проти громадської безпеки полягає у створенні небезпеки для життя та здоров'я невизначеного кола осіб [2, с. 27]. Вони порушують нормальні (безпечні) умови життя невизначеного кола людей, спокійне їх існування, створюють загальну небезпеку – умови для вчинення особливо тяжких злочинів та настання інших тяжких наслідків. А нерідко і призводять до них, створюючи неспокійну обстановку в суспільстві, викликаючи побоювання, страх за життя, дезорганізуючи діяльність людей, стосунки між ними, послаблюють соціальні зв'язки [3, с. 39–40].

Чи здатне створювати таку небезпеку викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживанням службовим становищем?